

AUTONÓMIA ÉS AZ ÚJ VILÁGREND

írta Dr. Balogh Sándor
készült a 2000 évi filmori magyar cserkész tábor részére

Erdély a világ egyik legszebb és legromantikusabb vidéke. Én a Dunántúlon születtem, de gyermekkorom óta vágytam Erdélyt megismerni a sok kedves történet helyszínét, a legendás székelyek hazáját, Csaba királyfi földjét.

Mindig nosztalgiával emlékszem vissza, pl. az Ábel a rengetegben és a többi Ábel regényre vagy Jókai regényeire. Végre tavaly volt alkalmam egy ismerős családot meglátogatni Nagyváradon, és velük énekeltek gyerekkorom kedvenc nótáját, "Átmentem a Királyhágón" amint valóban átkeltünk a csodálatos hegyek közt Királyhágón, útban Kincses Kolozsvár felé. Ugyancsak nagy áhítattal töltött el mikor a gyönyörű Magas Tátráról vagy a Dobsinai jégbarlangról tanultam iskolás koromban, és annak idején, mint tíz éves gyerek nagy lelkesedéssel fújtuk, hogy "Szabadka Zombor Újvidék." vagy kérdeztük az énekekben, hogy "miért csillog könny a búzaszemeken?"

Azonban ahogy telt az idő, idősebb lettem, egyre jobban belémmart a szomorú realitás. Nemcsak az, hogy elvesztettük gyönyörű tájainkat és több millió honfitársunkat, hanem idegen uralom alá csatolt honfitársaink sorsa egyre jobban felháborította magyar szívemet. Amint alkalmam adódott bekapcsolódnai az amerikai magyar közéletbe, egyre több időt és energiát fordítottam magyar nemzettársaim sorsának jobbrafordítására. Leveleket, cikkeket írtam illetékes hatóságokhoz, majd az Amerikai Magyarok Országos Szövetsége egyik képviselőjeként nemzetközi EBESz értekezleteken vettem részt Svájcban, Finnországban stb., mint NGO. Így kerültem kapcsolatba Magyaródi Szabolcs Bá'-val, aki felhívta figyelmem az autonómiakérdésre, és ösztökélt, hogy írjak egy tanulmányt az autonómia kérdéstről. Mint politológusnak meg volt a háttér, hogy a kérdéssel komolyan foglalkozzak, de eddig a felkérésig bizony nem tudtam az autonómiáról többet, mint az átlag újságolvasó személy. Így meglepett az óriási szakirodalom. Nemzetközi jogi szakemberek, nemzetközi jog professzorok, közírók és politikusok egyre komolyabban foglalkoznak az autonómiával, kezdve a nyolcvanas éve közepét. Így a tanulmányból könyv lett.

Megpróbálok néhány főbb pontot megemlíteni: Először is, hogy félreértés ne legyen, hadd mondjam el az okát ennek a nagy érdeklődésnek, nehogy azt gondoljuk, hogy ezek a szakemberek mind a székelyek vagy a felvidéki magyarság sorsáért aggódnak. Nem, ne legyünk ennyire beképzelték. A magyarokat meg sem említik! A kisebbségi kérdés globális probléma. Nemzetközi statisztika szerint több mint 22 millió "internal refugee," a kisebbségi probléma miatt hontalanná vált személy volt a világon 1998-ban. Azóta nagy nyilvánosságot kapott a megoldatlan kisebbségi kérdés Boszniában és Koszovóban, ami már közelebb van hozzánk. Azonban bombázás nem megoldás. Nagyon rossz, szinte kibírhatatlan helyzetnek kellene lenni, hogy pl. Erdély bombázása megengedhető legyen. Ha a mi nemzettársaink sorsán akarunk javítani, a globális problémára globális és békés megoldást kell követelni, és odahatni, hogy ebbe a rendezésbe magyar testvéreink is belekerüljenek.

Az autonómia a nemzeti önrendelkezés egyik formája. Grotius, a nemzetközi jog atyja, alapozza meg az önrendelkezést, mikor előírja, hogy egy nemzetrészt nem lehet elidegeníteni, azaz elcsatolni, annak jóváhagyása nélkül (itt meg kell jegyezni, hogy annak ellenére, hogy a magyar kormány Trianonban kért népszavazást az elcsatolásra ítélt területeken, ezt csak Sopronban engedélyezték, és Sopron Magyarország mellett szavazott). Grotius szerint törvényes elcsatoláshoz két népszavazás kell, egyrészt az egész ország kell, hogy jóváhagyja az elszakadást, illetve másik országhoz való csatolást, másrészt az érintett terület is kell, hogy jóváhagyja. Azonban megfelelő súlyos veszély esetén Grotius szerint az érintett terület szavazata elegendő, az elnyomó többség szavazata nem szükséges. Ez a békés nemzeti

önrendelkezés klasszikus megfogalmazása. A szakemberek mind egyetértenek, hogy mindenkinek alapvető emberi joga emberhez méltó életet élni, és senkinek nincs joga ezt mások részére megakadályozni. Demokráciákban, ahol mind az állam, mint a lakosság elfogadják a pluralista, azaz a békés együttélés elveit, nincs kisebbségi probléma. Ha egy intoleráns népesség nem fogadja el a velük lakó vallási, nyelvi vagy kulturális kisebbséget, a megkülönböztetés különböző fokai és formái alakulnak ki a szegregációtól a kisebbség üldözéséig, sőt, kipusztításáig (ethnocide) amit pl. a szerbek végeztek a háború után a Vajdaságban, vagy Koszovóban. Egyre több multi-laterális egyezmény született az utolsó 25 évben, kezdve a Helsinki Záró Okmánnyal a különböző Európai közösség által készített kisebbségvédelmi protokollig, azonban mindegyik közös gyengesége, hogy nincs hatásos szankció egyik mögött sem, ugyanis az ENSz a hatvanas években hozott egy határozatot, amely kizárja a határok megváltoztatását. Így pl. Milosevicet nem lehetett fenyegetni, hogy elveszik tőle a Vajdaságot, ha nem ismeri el a kisebbségi jogokat.

Jelenleg a nemzetközi jog a kisebbség helyzetét az illető ország belügyének tekinti, azonban egyre jobban erősödik a beavatkozás jogosultságát támogató álláspont, főleg olyan helyzetekben, amikor a belső probléma a környező államokat is érinti, vagy a környék békéjét veszélyezteti. Nemzetközi jogászok szerint eljött az ideje, hogy ne területet védjünk, hanem emberi jogokat. Ha egy állam makacsul megtagadja a kisebbségi jogok tiszteletben tartását, nem szabad, hogy "ezek a diktátorok a határaik mögött védelmet találjanak!", írja egy szakértő. Így elvben arra egyszerűsödik le a helyzet, hogy "területért jogokat" illetve "jogokért területet." Ha meg akarod tartani a határokat, tiszteld a jogokat, jogokért megtarthatod a területet. Ha nem tiszteled a jogokat, elvesztheted a területet. Sajnos, azonban ez jelenleg csak elvben van így. Hogy a nemzetközi egyezmények ebben a szellemben hatékonyak lehessenek, el kell törölni az ENSz határváltoztatási tilalmát. Erre is egyre erősödik a szakemberek támogatása. A probléma az, hogy nagyon sok államnak van kisebbségi problémája, Kanadától Oroszorszáig és Kínáig, hogy csak a nagyobbakat említsem, így nehéz az ENSz határozatot megváltoztatni. Persze ha az ENSz megengedné a határok megváltozását, ez nem jelentene azonnali tömeges határváltozásokat. Ez csupán egy "végső megoldás" lenne, ha semmi más nem oldja meg a helyzetet. Ezzel fenyegetőzve ki lehetne kényszeríteni egy közbülső megoldást, mint pl. az autonómia.

Több szakember itt egy fontos megkülönböztetést tesz: szétválasztják a belső és külső autonómiát, azaz elszakadással járó és a határokon belüli autonómiát.

A következőkben a belső autonómiáról beszélünk. Egyébként ebből nyilvánvaló, hogy az elnyomó többség érve az autonómia ellen, hogy t.i. autonómia az első lépés az elszakadáshoz, téves. A belső autonómia megadása pont az utolsó lépés a "külső autonómia," azaz az elszakadás megelőzésére. Gyakorlatban többféle belső autonómia létezik. Ahol összefüggő területen él a kisebbség, ott területi autonómia, azaz belügyekben teljes önrendelkezés ajánlatos. Ez a szövetségi rendszerhez hasonló, ahol a központi kormány, mint pl. az USA-ban a szövetségi kormány Washingtonban, felelős a külpolitikáért és a diplomáciai rendszerért, honvédelemért, a pénz kiadásért illetve nyomtatásáért, bevándorlás szabályozásáért, de a többi kormányzási feladat az államok dolga. Ahol a lakosság nagyjából fele-fele arányban oszlik meg, ott "shared" azaz felosztott autonómia felel meg a helyzetnek. Itt a hatósági közegek és hivatalok, mint pl. a rendőrség, bíróság, iskolai személyzet, stb., arányosan vannak megosztva és bizonyos személyi jogokat, az alkotmány biztosít. Ahol a kisebbség egyes falukban koncentrált, ott helyi önkormányzat, az egyéni jogok alkotmányos védelmével oldja meg a problémát. Azok a kisebbségi egyének, akik elszórtan élnek a többség közt pedig egyéni vagy személyi autonómiát élvezhetnek, ami azt jelenti, hogy pl. a Regátban élő magyar erdélyi magyar iskolába küldheti gyermekeit, nevét magyarul írhatja, magyar újságokat járathat, rokonait Magyarországon látogathatja, stb., minden hátrányos megkülönböztetés veszélye nélkül. Ez az utolsóféle autonómia egy demokratikus és pluralista államban, mint pl. megint az USA meg sem említené, ugyanis mindenki élvezi ezeket. Itt nincs idő a különböző országokban alkalmazott autonómiafajtákat ismertetni, csupán azt jegyzem meg,

hogy minden sikeres megoldás kétoldalú tárgyalások eredménye, ahol mindegyik fél hoz egy bizonyos listát, amelyben sokkal többet kérnek, mint amivel megelégednének, hogy legyen mivel alkudozni. Ezért az előre elkészített és nyilvánosan terjesztett követelések a sikeres megoldást inkább akadályozzák, mint elősegítik. Példát kell venni a szakszervezetek és munkaadók tárgyalásairól, vagy sikeres diplomáciai tárgyalásokról, ahonnan semmi nem szivárog ki addig, amíg nincs végső egyezség, vagy a tárgyalások meg nem szakadnak.

A sikeres autonómia tárgyalás lényege az alkudozás! Így a kisebbségek szószólóinak és képviselőinek nem szabad előzetes listákat készíteni, hanem azt kell követelni, hogy a másik fél üljön le velük tárgyalni. Egyes országokban a különbözőfajta autonómiákat kombinálni kell a szükségek és lehetőségek szerint, hogy a kisebbség minden tagja teljes mértékben élvezhesse emberi jogait. Bár a kormányok többsége a fent említett okok miatt autonómia-ellenes, a szakértők túlnyomó többsége támogatja a belső autonómiát, és a külső autonómiát, mint végső megoldást. Fontos lépés volt egy nemzetközileg ismert magyar filozófus, László Ervin javaslata, aki szerint a jövő békéjét nem "világkormány" kell megoldani, hanem a kisebbségek jogainak autonómiával, való védelmével. László, aki alapító tagja és elnöke volt a Római Klubnak és újabban a Budapest Klubnak, kimutatta, hogy az utóbbi néhány évtizedben a béke megbontása országokon belül, kisebbségek üldözésével kezdődött.

Így szerinte a világbékét az Új Világrendben nem a Kisinger által szorgalmazott világkormányra, hanem egy kormányzó elvre, a kisebbségek autonómiájának megadására kell építeni. Innen vettem könyvem címében a "New World Order" fogalmát. Professor Lea Brilmayer Yale egyetem jogi karán tanít nemzetközi jogot. Szerinte fontos, hogy a kisebbségek jogait védendő, még a területről sem szabad önként lemondani.

Brilmayer szerint, ha egy fiatal megkérdezi, miért hangoztatjuk az elszakított területeket és az ott élő honfitársainkat, ezt kell válaszolni: "azok a te néped, a te őseid voltak, akik ellen ezt az igazságtalanságot elkövették. Te egy vagy közülük, te is osztozol az igazságtalanságban, és küzdened kell annak helyrehozásáért." (lásd "Secession and Selfdetermination: a Territorial Interpretation," YALE JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW, 1991 vol. 16, 192 oldal, idézve jelen szerző "Időszerű-e Trianonról Beszélni" cikkéből, TRIANON KALENDÁRIUM 1999, 67. oldal).

Íme, a feladat egy amerikai szakember tollából. Adja Isten, hogy jól betöltsétek ezt a nemes feladatot.

írta Dr. Balogh Sandor
a szerző politológus, író